

ANINKERA MANINKAKAN, MALINKE, MALINKÉ

Language family: Niger-Congo, Mande, Western, Central-Southwestern, Central, Manding-Jogo, Manding-Vai, Manding-Mokole, Manding, Manding-West.

Language codes:

ISO 639-1 -

ISO 639-2 -

ISO 639-3 Variously:

mku - konyanka

emk - Eastern Maninkaka

msc - Sankaran Maninkaka

mzj - Manya (Liberia)

jod - Wojenaka (Odienné Jula)

jud - Worodougou

kfo - Koro (Koro Jula)

kga - Koyaga (Koyaga Jula)

mxx - Mahou (Mawukakan)

Beste izen batzuk (autoglotonimoa: malinke, maninkakan, eastern malinke, kankan maninka, malinké, mande, maninka, southern maninka, mandingo / لغة مندنگا):

fulanke dial maninkakan, western [MLQ].

kita maninka alt maninkakan, kita [MWK].

malinke alt loma [LOI].

malinka alt malinke [MLQ].

malinka alt maninkakan, western [MLQ].

malinke [MLQ] hizk. Mali; baita Gambia, Ginea, Ginea-Bissau eta Senegal ere.

malinké alt jula, odienné [JOD].

malinke alt maninkakan, kita [MWK].

malinke alt maninkakan, western [MLQ].

malinke dial jula [DYU].

mande alt maninka, kankan [MNI].

manding alt mandinka [MNK].
maninga alt malinke [MLQ].
mandingo alt mandinka [MNK].
mandingue alt mandinka [MNK].
mandinka [MNK] hizk. Senegal; baita Gambia, Ginea-Bissau ere.
mandingue alt mandinka [MNK].
maninka alt maninka, kankan [MNI].
maninkakan, kita [MWK] hik. Mali.
maninkakan, western [MLQ] hizk. Mali; baita Gambia, Ginea, Ginea-Bissau eta Senegal ere.
maninka-western alt malinke [MLQ].
northwestern maninka alt maninkakan, western [MLQ].
socé alt mandinka [MNK].
southern maninka alt maninka, kankan [MNI].
western maninka alt malinke [MLQ].

GAMBIA

maninka, western (northwestern maninka, malinke, malinka) [MLQ] Ekialdeko Gambia. Niger-Congo, Mande, Western, Central-Southwestern, Central, Manding-Jogo, Manding-Vai, Manding-Mokole, Manding, Manding-West. Dialektoa: jahanka. Baliteke jahanka Ganbian western maninkaren dialektoa izatea edota hizkuntza berezia; % 75eko antz lexikala mandikerarekin. Ikus sarrera nagusia Malin.

GINEA

maninka, kankan (maninka, mande, southern maninka) [MNI] 1.890.000 hiztun, populazioaren % 25 (1986), barne eginik wasuluko 73.5000; herrialde guztietako populazio osoa 2.255.000. Central, Kankan Erregioa, Ginearen goialde osoa eta baso-lurraldea Liberiatik hurbil; halaber mintzatua Liberia eta Sierra Leonan. Niger-Congo, Mande, Western, Central-Southwestern, Central, Manding-Jogo, Manding-Vai, Manding-Mokole, Manding, Manding-East, Soutseastern Manding. Dialektoak: bö, amana (kourousa), kouloukalan, maninka-mori (mori), wasulu (wassulu, wassulunka, wassulunke). Liberiako maninkera berdin Gineako maninkera (hegoaldeko maninkera); Maliko eta Senegalgo parte batzuetako

bambarera ez da izugarri ezberdina; Boli Kostako hego-ekialdeko maninkera bambareraren antzekoa; wasulu Ginean kankan maninkeraren dialektoa, baina bambarerarena Malin; kankan aldaerak % 92ko antza wasuluerarekin, % 79 sankaranerarekin, % 72 konyankerarekin; hiztegia, nko idazkera herrikoia da Sulemana Kante-k 1948an asmatua 50 bat publikaziorekin eta eskoletan irakatsiz; nko idazkera soilik.

MALI

maninkakan, kita (malinke, kita maninka) [MWK] 200.000 hiztun (1998). Kita eskualdea; kita hiztunek banbareraren % 64 ulertzen dute, gramatika.

maninkakan, western (northwestern maninka, malinke, malinka) [MLQ] 626.800 hiztun (1993, Johnstone), fulanke hiztunak barne (1991, Vanderaa); herrialde guztietako polulazioa 967.000 edo gehiago. Mali eta Ginearen frontieretan; halaber mintzatua Gambia, Ginea, Ginea-Bissau eta Senegalen. Niger-Congo, Mande, Western, Central-Southwestern, Central, Manding-Jogo, Manding-Vai, Manding-Mokole, Manding, Manding-West. Dialektoak: fulanke, kenieba maninka, nyoxolonkan. % 59ko antz lexikala Ganbiako eta Senegalgo mandinkerarekin; fulankeak Kita eskualdean bizi dira eta jatorriz fulbeak dira; hizkuntza nazionala, gramatika.

SENEGAL

malinke (maninka-western, western maninka, maninga, malinka) [MLQ] 340.000 hiztun (1998). Senegalgo ekialdea. Niger-Congo, Mande, Western, Central-Southwestern, Central, Manding-Jogo, Manding-Vai, Manding-Mokole, Manding, Manding-West. Dialektoa: jahanka (jahanque, jahonque, diakkanke, diakhanke, kyakanke). Informazioak dio jahankarrak Malitik etorriak direla XVIII. m.an; eurek diote jatorriz soninkeak direla, baina ez dute mintzatzen maninkeraren dialektorik (western maninka); hiztegia eta gramatika ezberdinak mandinkerarekin; % 59ko antz lexikala mandinkerarekin; gobernuak onartutako 6 hizkuntza nazionaletako bat; hizkuntza nazionala; arabiar idazkera jahankerak. Ikus sarrera nagusia Malin.

mandinka (manding, mandingo, mandingue, mandingue, mande, socé) [MNK] 539.000 hiztun (1998). Herrialde guztietako populazioa: 1.178.500. Southeastern eta south central. Halaber mintzatua Gambia eta Ginea-Bissaun. Niger-Congo, Mande, Western, Central-Southwestern, Central, Manding-Jogo, Manding-Vai, Manding-Mokole, Manding, Manding-West. Mandinka eta malinke hizkuntza bereizirik dira. % 65 / % 75eko antz lexikala maninkerarekin. Hizkuntza nazionala.

Hizkuntza / lingua: maninkera / malinke / malinke / malinké.

Hiztunak / hablantes (1998): 340.000 (Ethnologue).

Herrialdea / país: Mali, Gambia, Ginea, Ginea-Bissau eta Senegal.

HISTORIA. Malinkeak mendeetan zehar herri gerrari eta merkataria izan ziren Afrikaren mendebaldean, mandingear goi-lautadetan eta Fouta Djallon eta ginear dortsalaren arteko eskualde ertainean kokatuak. Lurraldeak hartzen ditu Ginea (Ginea garaia), Hego Senegal, Maliren hego-mendebaldea eta Bolikostaren ipar-ekialdea.

Erdi Aroan, diulatarren kastako merkatariek Afrikako mendebaldea zeharkatu zuten. Urrearen monopolioa zeukaten, konfiantzazko pertsonatzat zeudelako kontsideratuak. Berbereei eta arabiarrei saltzen zieten kola eta karitearen intxaurrekin batera, hauen olioia ona baita elikatzeko, lanparak pizteko, gorputza igurtzeko eta buztinarekin nahastuta etxeak babesteko. Ordainetan ehuna, kristalezko girgileria, larrukiak eta gatza barratan erosten zuten. Errepublikak merkataritza debekatu zuenean, malinke askok emigratu egin zuen. Gaur malinkeek Gineako populazioaren % 30 ingurua osatzen dute. Beren lurra oso emankorrak dira: artatxikia, basartoa, artoa, artoa, kafea, kotoia... Maninkera mandingeera taldeko hizkuntza da, zeinak 3 herri hartzen baititu: banbara, diula eta malinke. Mandingeera eta haoussera Afrika mendebaldeko hizkuntza behikular garrantzitsuenetakoak dira. Maninkera batez ere hizkuntza orala da.

HIZKUNTZA. Ezaugarri nagusiak.

Fonetika. A) Maninkerak kontsonante eta bokal bakarrak alternatzen ditu, inolako arau finkorik gabe. **B)** Bokal labur eta luzeak ditu; bokalek oraindik ez dute egonkortasunik. Bokal luzeak luze ahoskatzen dira bi bokalen arteko kontsonantea erabileraz galdu eginzelako. Bokal sudurkariak ere ez dira oraindik oso egonkorak. **C)** Hizkuntza tonala da.

Morfosintaxia. A) Plurala eratzeko *lu* eranstendio bokal oralez amaitzen den hitzari: célu 'gizonak'; *un* eranstendia zaio hitzari bokal sudurkariaren ondoren: dennu 'haurrak. **B)** Izenaren generoa lexikoz eraten du. **C)** Adjektiboa kalifikatzailea, zehaztugabea edo numeral izan daiteke; adjektiboa beti izenaren ondoren doa. **D)** Aditz-jokoa aski erraza da; aditz-lexema ez da aldatzen, izenordainak bakarrik aldatzen dira (ingelesez bezalatsu). **E)** Hona hemen maninkeraz lehen 10 zenbakiak: *kelen* (1), *fila* (2), *saba* (3), *naanin* (4), *lolu* (5), *wööro* (6), *woronwila* (7), *seyin* (8), *könöndö* (9), *tan* (10). Zeroa ez da existitzen eta matematikariek asmatu dute: 0 = ezerez/hutsa = fosi.

Idazkera. Latindar alfabetoa. Badu alfabeto propioa, *n'ko* eta eskuin-ekker irakurtzen da.

HISTORIA. Los malinkes fueron durante siglos un pueblo guerrero y comerciante en el oeste de África, establecidos en las altas mesetas mandingues y en la región intermedia entre Fouta Djallon y la dorsal guineana. La región cubre Guinea (la alta Guinea), el sur de Senegal, el suroeste de Mali y el noroeste de Costa de Marfil.

En la Edad Media, los comerciantes, de la casta de dioulas, surcaron el África occidental. Tenían el monopolio del oro, porque eran considerados personas dignas de confianza. Lo vendían a los bereberes y árabes junto con las nueces de kola y de karite, cuyo aceite sirve para la alimentación, para iluminar las lámparas, para untar el cuerpo y proteger las casas mezclado con arcilla. A cambio compraban tejido, abalorios, marroquinería y sal en barras. Cuando la primera república prohibió el comercio, muchos malinkes emigraron.

Actualmente, los malinkes forman alrededor del 30 % de la población de Guinea. Sus tierras son muy fértiles: mijo, sorgo, maíz, arroz, café, algodón...

La lengua malinke forma parte del grupo mandingue, que comprende 3 poblaciones: los banbara, los diula y los malinke. El mandingue es junto con haoussa una de las lenguas vehiculares más importantes del oeste de África. El malinke es ante todo una lengua oral.

LENGUA. Principales características.

Fonética. A) En malinke alterna una consonante con una sola vocal, pero sin regla fija. **B)** Posee vocales breves y largas; las vocales son todavía muy inestables. Las vocales largas se pronuncian como tales porque la consonante que se encontraba entre las 2 vocales desapareció por el uso. Las vocales nasales no son todavía muy estables. **C)** Es lengua tonal.

Morfosintaxis. A) Forma el plural añadiendo *lu* al final de la palabra después de una vocal oral: célu 'los hombres'; se le añade *un* al final de la palabra tras una vocal nasal: dennu 'los niños'. **B)** El género del nombre se forma lexicalmente. **C)** El adjetivo puede ser calificativo, indefinido o numeral; el adjetivo siempre se pospone al sustantivo. **D)** En general, la conjugación es relativamente simple; el lexema verbal no cambia de forma, cambia solo el pronombre (aproximadamente como en inglés). **E)** Los 10 primeros números en malinke son: *kelen* (1), *fila* (2), *saba* (3), *naanin* (4), *lolu* (5), *wööro* (6), *woronwila* (7), *seyin* (8), *könöndö* (9), *tan* (10). El cero no existe y ha sido inventado por los matemáticos: 0 = nada = fosi.

Escritura. Alfabeto latino. Posee alfabeto propio, el *n'ko* y se lee de derecha a izquierda.

GRAMATIKAK, METODOAK, ESKULIBURUAK

PARLONS MALINKÉ, sous la direction de Mamadou Camara, L'Harmattan, gramatika eta hiztegi oparoa, 21,5x13,5, 270 or., Paris, **2009**.

Parlons malinké liburuaren sinopsia:

Chacun connaît la Casamance, paradis touristique du Sénégal. Les peuples qui l'habitent et leur culture méritent aussi le plus grand intérêt. Ce livre est consacré au peuple mandinka, jusqu'ici peu connu, dont l'aire géographique s'étend du Rio Corubal en Guinée Bissau à la rivière Gambie.

Comme pour les autres livres de la collection, le lecteur y trouvera les principales données historiques, et culturelles, une description didactique simple de cette langue originale du groupe mandé, des expressions usuelles, des textes de conversation courante et des proverbes ainsi que deux lexiques.

Nous espérons que ce livre contribuera à fixer le système d'écriture de la langue, facilitera sa connaissance, aussi par le public que par les linguistes professionnels, et fera mieux connaître, au-delà des limites géographiques de Kaabu, une culture riche et un peuple fascinant de l'Afrique Occidentale.

MANINKERA ALFABETOA
MANINKAKAN ALPHABET

Kankaneko (Ginea) Soulemayne Kantek asmatu zuen N'Ko alfabetoa 1949an. Nagusiki maninkera, banbarera, diulera hizkuntzak eta Ginea, Boli Kosta eta Maliko beren dialektoak idazteko erabili zen.

Soulemayne Kante 1922an jaio zen. Gaztetan haserre jartzen zen irakurtzen zuenean atzerritarrek esaten zutela kultura gabeak zirela afrikarrak eta ez zutela idazkera sistema jatorrizkorik. Egoerari aurre egiteko, Nko alfabetoa garatu zuen afrikar herriek beren kulturak eta historiak euren hizkuntza natiboetan manifestatu ahal zitzaten. Ehunka material idatzi zituen maninkeraz N'ko alfabetoa erabiliz. Hainbat gaitan sarrerako liburuak idatzi zituen, hala nola astrologia, ekonomia, historia eta erlijioari buruz. Hauetako lan asko oraindik eskura dauzka Association **ICRA-N'KO** elkarteak.

Aspektu ohargarriak.

Idazteko sistema: eskuin-ezker lerro horizontaletan idazteko sistema.

Diakritikoak *a* bokalpean sudurkaritzea adierazteko.

Diakritikoak *a* bokalaren gainean bere luzeera edo tonua adierazteko.

Hiru milioi eta hirurehun bat maninkera hiztun daude Ginea eta Malin eta baita Liberia, Senegal, Sierra Leona eta Boli Kostan ere.

The N'Ko alphabet was invented by Soulemayne Kante of Kankan, Guinea, in 1949. It is mainly used by speakers of Maninka, Bambara, Dyula and their dialects in Guinea, Côte d'Ivoire and Mali.

Soulemayne Kante was born in 1922. As a young man, he was angered when he read that some foreigners considered Africans cultureless since they didn't have an indigenous writing system. In response, he developed Nko to give African people their own alphabet to record their cultures and histories in their native languages. He wrote hundreds of educational materials in Maninka using the N'ko alphabet. He wrote introductory books on subjects as diverse as astrology, economics, history and religion. Many of his works are still available from l'Association **ICRA-N'KO**.

Notable features

Type of writing system: alphabet
Direction of writing right to left in horizontal lines.

Diacritics placed below a vowel indicate nasalisation

Diacritics placed over a vowel of syllabic indicate length or tone

There are about 3.3 million Maninka speakers mainly in Guinea and Mali, and also in Liberia, Senegal, Sierra Leone and Côte d'Ivoire.

N'Ko alfabetoa / N'Ko alphabet

Testu-lagina maninkeraz / Sample text in Mininka

Adamadennu bεε sɔɔɔŋa kakan, hɔɔɔya dɔ, fabadenŋa dɔ ani sariya ta fan dɔ. Hankili ni sɔɔɔmε ye alu bεε ma, a kakan wo dɔ alu ye bakelenŋa sila lataaman alu ŋɔɔn tε.

Alfabeto araikoa mandinkerarentzat / Araic alphabet for Mandinka

Latindar alfabetoa mandinkerarentzat Latin alphabet for Mandinka

